

SİNEMADA EDEBİYAT UYARLAMALARI VE GÖSTERGELER: MUHTEŞEM GATSBY (2013) FİLMİ ÖRNEĞİ

Okan ORMANLI
İstanbul Kültür University, Turkey
o.ormanli@iku.edu.tr

ÖZET

Sinema ve edebiyat yaklaşık son 120 yıldır ciddi işbirliği içinde olan iki farklı sanat dalıdır. Başta Hollywood sinema endüstrisi olmak üzere diğer birçok ülke sineması çeşitli çok satan ya da edebi değeri yüksek romanları-kitapları filmleştirmiştir. Bazı romanlar her ne kadar kurmaca ağırlıklı olsa da ele aldıkları dönemi betimlerken sosyo-ekonomik ve kültürel veriler de sunabilmektedir. 1920'ler Amerikasını ele alan Muhteşem Gatsby adlı roman F.Scott Fitzgerald tarafından yazılmış ve 1925 yılında yayımlanmıştır. Kendi gerçek yaşamıyla ana karakteri Jay Gatsby'nin yaşamıyla paralellikler olan Fitzgerald'ın söz konusu romanı, zamanla klasik bir eser haline dönüşmüştür. Roman 1970'lerde ilk defa sinemaya uyarlanmıştır. Aynı adla çekilen ikinci film 2013 yılı yapımı ve yönetmenliğini Baz Luhrmann'ın yaptığı filmidir. Çalışma kapsamında ele alınan film, kitaba her ne kadar sadık kalsa da bazı görsel ve işitsel farklılıklar da içermektedir. Günümüz efekt teknolojilerinden fazlasıyla yararlanan filmde dönemin ihtişamı ve çılgınlığı başarılı olarak görselleştirilmektedir. Döneme ait dans ve müzik, filmde bilhassa vurgulanırken, güncel bazı şarkılara da yer verilmiştir. Dönemin havasını yansıtmada kostümler ve saç stilleri de ön plana çıkmaktadır. Ayrıca romanda da vurgulanan yeşil ışık, küller vadisi ve Doktor T.J. Eckleburg'a ait reklam tabelası gibi göstergeler de, hayal, kavuşamama, sınıf farkı ve gözetlenen toplumla ilgili kavramlara karşılık gelmektedir. Sonuç olarak Muhteşem Gatsby, uyarlandığı romana genellikle sadık kalan, bununla birlikte yeni, güncel ya da postmodern yaklaşımlar da içeren, biçim ve içerik açısından stilize ve görkemli bir yapıya sahip olan bir filmidir.

Anahtar Kelimeler: *Sinema, edebiyat, göstergeler.*

NOVEL ADAPTATIONS AND SIGNS IN CINEMA: THE GREAT GATSBY (2013) AS AN EXAMPLE

ABSTRACT

The cinema and literature are two different branches of the arts that have on occasion collaborated with one another over the past 120 years. The Hollywood film industry, along with many other national cinemas have taken best sellers or important literary sources and turned them into films. Although some novels are fictional, they nonetheless are able to give information regarding the socio-economic and cultural setting in which they take place. The Great Gatsby written by F. Scott Fitzgerald is set in 1920s America and was published in 1925. The novel, which has today become a classic in literature, holds parallels between the life of the main character Jay Gatsby and the life of the writer of the novel, Fitzgerald. The novel was first adapted to the cinema in 1970's. The second version of the novel was filmed in 2013 and was directed by Baz Luhrmann. Although the film, which will be the subject of this study, stays true to the storyline of the novel, it has visual and auditory elements that signal differences. By taking full advantage of today's technology, the film is able to successfully reflect the period's flamboyance and craziness. The film highlights the dance and music of the time, but still makes room for some of today's songs. Furthermore, the costumes and hair styles also reflect the times in which the events unfold. The green light emphasized in the novel holds its place in the film in the signifiers of the Valley of Ashes and Dr. T.J. Eckleburg's advertisements boards, and comes to mean dreams, the inability to come together, class difference and society of surveillance. The Great Gatsby is a film that stays true to the original novel; however, even so, it bears

a new, updated, postmodern approach that has a stylized and spectacular style in terms of form and content.

Keywords: *Cinema, literature, signs*

GİRİŞ

19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan, 20.yüzyıla damgasını vuran ve 7.Sanat olarak adlandırılan sinema, ilk zamanlarından günümüze milyarlarca kişiye ulaşmış ve bu alanda çok sayıda kalıcı eser üretilmiştir. Sinema aynı zamanda kendinden önceki sanatlardan da sıkça faydalanmıştır. Edebiyat da bu bağlamda sinemanın en çok başvurduğu kaynaklardan biri olmuştur. Başta Amerika Birleşik Devletleri'nin sinema endüstrisini temsil eden Hollywood olmak üzere, Avrupa sineması ve diğer ülke sinemaları yerli ya da yabancı eserleri, serbest ya da sadık biçimde beyazperdeye aktarmıştır. İngiliz sineması, ünlü oyun yazarı Shakespeare'ın tiyatro eserlerinden ve diğer İngiliz yazarlarından çok sayıda uyarlama filme imza atmıştır. Hollywood ise edebiyat geleneği İngiltere kadar olmasa da 19. ve 20.yüzyılın Amerikan romanlarından sıkça faydalanmıştır.

Sinema ve edebiyat arasındaki anlatım tekniği ve dili arasındaki farklılıklar, ele alınan eserin popüler ya da edebi anlamda üstün olmasından ayrı olarak çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Sadık okuyucular bazen, sevdikleri edebiyat eserinin sinemada umdukları gibi olmadığından yakınırken, son dönemde sinemanın da giderek küresel bir güç hale gelmesiyle, "Harry Potter" ve "Yüzüklerin Efendisi" gibi eserler elde ettikleri büyük ticari başarılarla (hem okuyucu hem de izleyici açısından) istisnai örnekler olmuştur.

Bu çalışmada 1920'lerde yazılan ve dönemin ABD'sini yansıtan "Muhteşem Gatsby" adlı romanın 2013 yılında aynı adla sinemaya aktarılan uyarlaması ele alınmaktadır. Baz Luhrman tarafından yönetilen filmde, romana çoğunlukla sadık kalsa da biçimsel açıdan günümüze uygun bazı değişiklikler de yapılmıştır. Romanda öne çıkan bazı göstergeler de filmde görsel ve işitsel efektlerle seyirciye aktarılmaktadır. Nitel ağırlıklı bu çalışmada film çözümlemesi yöntemi kullanılacaktır. Bu bağlamda bu makalede romana ve bilhassa filme geniş biçimde yer verilecek ve öne çıkan göstergeler ve görsel öğeler değerlendirilecektir.

EDEBİYAT ESERİ OLARAK MUHTEŞEM GATSBY

Jay Gatsby adlı bir karakterin yaşamının son dönemlerini ele alan "Muhteşem Gatsby", Türkiye'de geçmişten günümüze çeşitli yayınevleri tarafından farklı çevirmenlerin Türkçeleştirilmesiyle defalarca yayımlanmıştır. En son baskılarından birinin arka kapağında şu ibareler yer almaktadır: "Yirminci yüzyılın en büyük Amerikan yazarlarından F.Scott Fitzgerald, 1.Dünya Savaşı sonrası Amerika'sının 'Caz Devri' olarak adlandırıldığı on yıllık şaşaalı dönemini, paranın yegane değer olarak kabul edildiği bir topluma dair, ustalığına ve orijinalitesine henüz erişilememiş betimlemelerle süslü, kırık bir aşk hikayesiyle anlatıyor". (Fitzgerald, 2012).

Kitapta, filmde farklı olarak, Gatsby'nin ölümü sonrasında da yer verilmektedir. Filmde ise kısaca cenazeye yer verilmekte ve daha fazla ayrıntıya girilmemektedir. Kitabın çevirisi Can Yücel tarafından yapılmış o dönemin Türkçesi kullanılmıştır. Bu bağlamda şiirsel bir çeviri söz konusudur.

İngilizce baskısının arka kapağında ise; kitabın ilk defa 1925 yılında yayımlandığı belirtilmektedir. Kitabın konusu 1922 yılının bahar aylarından sonbahar aylarında geçerken Long Island kuzey sahilleri ve New York şehri mekan olarak alınmıştır. Eser, 1.Dünya Savaşı'nın ardından 1920'lerde Amerikan toplumunun ekonominin iyice güçlenmesiyle yaşadığı gösterişli dönemi ele almaktadır. İçki Yasağı, kaçakçılık yaparak zenginleşen bir sınıf yaratmıştır. (Fitzgerald, 2011).

Amerikan edebiyatı üzerine yapılan bir çalışmada da "Muhteşem Gatsby"e "Amerikan olmak nedir?" nedir sorusuyla yaklaşılmaktadır. Çalışmada; "Amerikan olmak nedir?" sorusunun Amerikan edebiyatının kafasını kurcalayan en önemli konular arasında olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda

1940 yılında Orson Welles tarafından yönetilen “Yurttaş Kane” filmi de “Muhteşem Gatsby” romanı / filmi ile benzerlikler taşımaktadır. Benzerlikler Amerikan yaşamının sunduğu dürtülerden gelmektedir. Bunlar da geleneksel anaakım Amerikan anlatısının parçası haline gelmektedir. (Caringer, 1975)

EDEBİYAT UYARLAMASI OLARAK MUHTEŞEM GATSBY FİLMİ

Bu çalışmada ele alınacak olan “Muhteşem Gatsby” adlı, 2013 yılı filmin yönetmenliğini Baz Luhrmann yapmaktadır. Film F.Scott Fitzgerald adlı yazarın aynı adlı eserinden sinemaya uyarlanmıştır. Filmde; Leonardo DiCaprio, Tobey Maguire, Carey Mulligan, Joel Edgerton gibi oyuncular yer almaktadır.

Filmin piyasaya çıkan DVD kopyasının arka kapağında şu ifadeler yer verilmektedir: “1922 baharında, ahlaki değerlerin yozlaştığı, cazın yıldızının parladığı, içki kaçakçılarının kral olduğu ve hisse senetlerinin tavan yaptığı bu dönemde; ülkenin ortabatusından ayrılıp New York şehrine gelen, yazar olmaya hevesli Nick Carraway kendi Amerikan rüyasının peşinden giderken tesadüfen, partiler veren gizemli milyoner Jay Gatsby’nin yan komşusu olur. Körfezin tam karşısında kuzeni Daisy ile onun çapkın ve aristokrat kocası Tom Buchanan yaşamaktadır. Nick böylece süper zenginlerin çekici dünyasına, onların yanlısamalarına, aşklarına ve aldatmacalarına kapılır.” (Luhrmann, 2013).

Film kitaba göre biraz daha farklı bir yaklaşıma sahiptir ve bazı değişiklikler söz konusudur. En büyük farklardan bir iki eserdeki finallerin farklı olmasıdır. Film akıl hastanesinde başlar. Kitapta dış ses 1. tekil şahıs anlatımla Nick Carraway’in yolculuğuyla başlamaktadır. Filmde görsel efektler hareketli kamera, hızlı kurgu ve dönem müzikleri dikkat çekmektedir. Havada uçan harfler, yakın-uzak ve havadan çekimler, yönetmenin önceki filmlerindeki postmodern yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu bağlamda yaklaşık 90 yıllık bir roman günümüz seyircisinin beklentilerine yakın bir biçimde beyazperdeye aktarılmaktadır.

Kitapta sıkça vurgulanan, sınıf farkının ve bir anlamda bir açık hava hapishanesinin temsili olan “Küller Vadisi” ve “Dr. T.J. Eckleburg adlı reklam tabelası filmde 2-3 defa gösterilmektedir. Filmde, çeşitli anlamlar içeren “Yeşil Işık” da kitaba benzer şekilde başlarda ve sonlarda vurgulanmaktadır.

Filme kaynaklık eden romanın geçtiği dönem olan 1920’lerin; ihtişamı, zenginliği, gösterişli yaşam filmde çoğunlukla, müzik, danslar, giyim, kuşak ve mekanlar üzerinden izletilmektedir. Bu bağlamda 1920’leri ele alan bir çalışmada, “Zenginler ve Yoksullar” başlığı altında dönemin sınıfsal yapısı incelenmektedir. 1920’lerde aristokrat bir aileden gelmek zengin olmak anlamına gelmiyordu. Amerikan milyonerleri, zengin kızları sayesinde Batı dünyasının seçkin ailelerinin içine giriyorlardı. Kitleler için bunun bir önemi yoktu. Onlar aşırı kalabalık apartmanlarda, bitişik ve karanlık evlerde yaşıyorlardı. Zor şartlarda olduklarından işlerini kaybetmemek için dua ediyorlardı. Zengin ve fakir ara sıra karşılaşır bazen çatışırdu. Ancak sosyal ve sosyal program büyük ölçüde aynı kalıyordu. (Yapp, 2005: 58). Bu analiz Muhteşem Gatsby adlı romandaki ve dolayısıyla filmdeki sosyal manzaraya denk düşmektedir. 1920’li yıllara kişiliğini veren dans çarlistondur. Bu dans aynı anda renkli, şakacı, hafifmeşrep, atletik, seksi ve yaramaz bir dandır. (Yapp, 2005:166).

Çarliston 1920’lerde son derece yaygın olan ve sık sık yeniden canlanan caz dansı idi. Tek başına, çiftlerle ya da grup halinde yapılır, temel ayak figürü ayak uçlarının içe, topukların dışa döndürülerek atılmasından oluşurdu. ABD’nin güney eyaletlerinde zenciler tarafından benimsenen bir dans. 1920’lerde profesyonel dansçılarla benimsenmesinden ve 1923’te bir müzikalde sahnelenmesinden sonra çarliston ulusal bir çalgınlığa dönüştü. Dans salonlarına girince önceki çöşkusunu bir ölçüde yitirdi. (Çarliston, 1994:14).

1920’ler Jazz Çağı olarak bilinmektedir. Müzik alanında yeni denemeler ve keşifler ortaya çıkmıştır. Endüstrileşmeyle birlikte bu müzik türüyle uğraşan siyahlar Güney Şikago’ya taşındı. Daha sonraları ise New York’a gittiler ve New York önemli bir caz merkezi oldu. Caz çağı giyim kuşamı da etkilemişti. Saç kesimleri değişik bir tarzdaydı. Kadınlar şallarla dolaşırken, altın ve gümüş görünümlü ayakkabılar giyilirdi. “Muhteşem Gatsby” romanının ana karakteri Jay Gatsby de bu

modaya uyarak, takım elbisesi içinde gümüş renkli gömlek ve altın renkli kravat takardı. (The Jazz Age, 2014).

1920'ler aynı zamanda moda ve sanatın da ön plana çıktığı bir dönemdi. 20'lerde tasarım, çılgın, abartılı, devrimci ve güzeldi. Kadınlar güzel mantolar ve harika tuvaletler giyiyordu. Etek boyu yukarıya doğru yükseliyordu. Erkeklerin giysileri, spor ceketler ve flanel pantolonlarla kimi zaman zevkli bazen de şıktı. Geleceğe Yönelik gökdelenler, güne ait büyük sinema salonları ve korkunç fabrikalar vardı. (Yapp, 2005: 222).

“Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi” adlı eserde 1920'lerin ruhuna değinirken “Muhteşem Gatsby” adlı romana da gönderme yapılmaktadır. Adı geçen eserde, o dönemde yaşayan insanların bu çılgın ve heyecanlı yeni dünyayı delisine bir hevesle karşıladıkları, 1.Dünya Savaşının acıları ve ölümlerinin ardından iyi bir hayat vaat eden her şeye inanmaya hazır oldukları belirtilmektedir. F.Scott Fitzgerald'ın romanı *The Great Gatsby* (Muhteşem Gatsby) karakterlerinden biri olan Daisy “Bu öğle sonrası birlikte ne yapacağız? Diye bağıyordu “ve sonraki gün ve gelecek otuz yıl?”. Bu bağlamda o dönemde, her zaman yapacak çok şey vardı-yeni bir dans icat etmek; yeni bir hüner denemek; daha önce hiç kimsenin denemediği kadar yükseğe çıkmak, daha hızla ve daha öteye gitmek. Bir otomobilin içine atlamak ve telaşla (mecazi anlamda) geleceğe doğru koşmak modası vardı. Önemli olan “bir şey” yapıyor olmaktı. (Yapp, 2005: 370)

1920'ler ayrıca “Big Business Dönemi” denen bir dönemi temsil etmektedir. O dönemde ABD, dış politikada izalosyonculuk politikası izlemektedir. Bu dönemde; çoğunluğu Anglosakson Protestan olan kırsal kesim halkı ile, aydınların, teknikerlerin ve ekonomistlerin liderliğindeki modern kentli sanayi toplumu arasındaki uyumsuzluk söz konusu idi. 1920-1933 yılları arasındaki içki yasağı da halkı ve partileri ikiye bölmüştür. Bu yasak kimilerine göre; kaçakçılığı, gangsterliği ve yasa dışılığı teşvik etmektedir. Aynı dönemde kadınlara oy kullanma hakkı verilir ve çalışan kadınların sayısı artar. Yürüyen bant seri üretim sayesinde ekonomik gelişme yaşanır ve sanayi üretimi iki katına çıkar. Özellikle tüketim malları, yapı ve otomobil sanayi artış gösterir. (Kinder, Hilgemann, 2006: 423).

Filme dair bir eleştiride, “Amerika'nın en tipik temasının peşinde olan filmlerden yola çıkarak, “zenginliğin ürettiği boşluğa rağmen, bir mükemmelin peşinde koşmak” olgusuna vurgu yapılmaktadır. “Yurttaş Kane” filmindeki temel izleği hatırlatır biçimde hem roman hem de filmde; söz konusu “mükemmelin var olmama olasılığı olsa da” peşinde koşulması öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, Gatsby karakteri tipik bir idealisttir ve hiç bilmediği bir şeyin (sevginin) arkasından koşmaktadır. “Yurttaş Kane” filmi tekniği sayesinde, seyirciye “bakma özgürlüğü” sağlarken, “Muhteşem Gatsby”de ise filmle seyirci arasında bir tür mücadele söz konusudur, ancak sonuçta seyredenler filmde özgün bir anlam çıkarabilmektedir. Her iki filmde de ana karakterleri birleştiren şey sevgisizliktir. Bu nedenle sürekli sevgi peşindedirler. Ancak bunu elde etmek için “para” gibi yanlış yöntemleri denerler. Hiç sevilmedikleri için sevilme isterler ama nasıl sevildiğini bilmezler. (The Great Gatsby, 2012).

Filmle ilgili başka bir eleştiri yazısında ise; aşırılık, sonradan görmelik ve savurganlık gibi kavramlara vurgu yapılmaktadır. Yazara göre; 1920'ler Amerikası, günümüz Amerikasındaki hırs ve ağgözlülük ve ünlüler ile olan takıntılarla, hem dönemsel hem de dönemler üstü bir hale dönüşmektedir. Bu bağlamda Luhrmann'ın filmi Fitzgerald'ın “toplu halüsinasyon” fikrini görselleştirmektedir. (Pinkerton, 2014).

Sinemannın, sanat olarak daha çok ciddiye alınmaya ve önemsenmeye başladığı 1920'lerden itibaren, başta Avrupa olmak üzere dünyanın çeşitli coğrafyalarında, bu sanat dalı hakkında çok sayıda akademik-bilimsel-kuramsal çalışma yayınlanmaya başlamıştır. Almanya'da, Fransa'da, Sovyetler Birliği'nde ve diğer bazı ülkelerde Rudolph Arnheim, Bela Balasz, Hugo Münsterberg, Sergei Eisenstein, Pudovkin, Bazin gibi kuramcılar çeşitli eserler yayımlamıştır. 1960'lardan itibaren de özellikle Fransa'da sinema ve göstergebilim üzerine çok sayıda makale, kuramsal ve bilimsel çalışma yayımlanmıştır. Başta Christian Metz olmak üzere çeşitli yazarlar ve kuramcılar, sinema dilini; kodlar ve göstergebilim açısından ele almışlardır.

“Sinemada Göstergeler ve Anlam” adlı kapsamlı eserde Peter Wollen, sinema kuramı ve eleştirisi üzerine çeşitli konuları ele alırken aynı zamanda, genel göstergebilim çalışmalarını sinemaya uyarlamaktadır. Wollen adı geçen eserde, sözel olmayan sistemlerin sözel kodun desteğini almadan varolabildiği durumların çok ender olduğunu, resim ve müzik gibi çok gelişmiş ve entelektüelleştirilmiş sistemlerin bile, özellikle popüler düzeyde; şarkıların, resimli romanların ve posterlerin sürekli sözcüklere başvurduğunu ifade etmektedir. (Wollen, 2004: 107). Wollen’a göre; Barthes’in öğrencisi olan Christian Metz’i sinemanın gerçekten bir dil, fakat kodsuz bir dil olduğunu söylemeye yönelten şey, doğal göstergeyi göstergebilimle bütünleştirme isteğidir. Sinema bir dildir çünkü metinleri vardır; anlamlı bir söylemi vardır. Fakat sözel dilin aksine önceden varolan bir koda bağlanamaz. Metz, sinema kuramcısı Bela Balazs’ın düşüncesini onaylayarak alıntılar: “filmlerden bir ‘tümevarım akımı’ aracılığıyla anlam çıkarırız”. Fakat bu nantığı öğrenmemiz gerektiği yoksa bunun doğal mı olduğu konusunda en ufak bir açıklama getirmez. (Wollen, 2004: 108-9)

“Muhteşem Gatsby”de romandaki anlatıma paralel olarak çeşitli sembollere yer verilmektedir. Sözü edilen ilk sembollerden biri “Küller Vadisi”dir. Burası siyah ve ölüdür. Küller ölümü hatırlatmaktadır. Burada yaşayanlar alt sınıftan ve düşük standartlara sahiptir. New York’a ulaşmak için buradan geçmek gerekmektedir. Diğer bir sembol Küller Vadisindeki bir reklam panosudur. Eski bir reklam panosu olan bu ilanda “Doktor T.J. Eckleburg” adlı ve artık orada yaşamayan bir doktora ait bilgiler yer almaktadır. İlanda bir gözlüğün ardındaki devasa mavi gözler dikkat çekmektedir. Böylece, dünyayı izleyen Tanrı’nın gözlerine gönderme yapılmaktadır. Ayrıca burada yaşayan insanların sahip oldukları çeşitli sorunlar nedeniyle mecazi olarak körleştiği vurgulanmaktadır. Ayrıca orada çalışan ve yaşayan bir karakter de “Tanrı her şeyi görüyor” diyerek bir çeşit ilahi adaletle ya da yardıma gönderme yapmaktadır. “Yeşil Işık” filmdeki en önemli sembollerden biridir. “Yeşil” umudu temsil etmektedir. Filmin çeşitli sahnelerinde yeşil ışık görülmektedir. Gatsby’nin karşı kıyıya bakarken gördüğü ışık, sevgilisi Daisy’nin evinin de önündedir. Gatsby, Daisy’le ilk önce buluşmak ve onu yeniden kazanmayı umut etmektedir. (Symbols in The Great Gatsby, 2014).

“Muhteşem Gatsby” romanı ve bu çalışmada ele alınan son sinema versiyonu, 1940 yılı yapımı “Yurttaş Kane” filmiyle çeşitli benzerlikler taşımaktadır. Film, ana karakter Charles Foster Kane’nin ölümüyle başlamaktadır. Daha sonra, Kane’nin kişiliği ve yaptıkları üzerine bir “haber filmi”ne yer verilir. Film bize, asıl filmin anlatacağı kişinin girift yaşam öyküsünü özetlemektedir. Sonra, ölen kişinin önemi dolayısıyla, bir gazete, muhabiri Thompson’u bu kişilik ve onun gizemli son sözü üzerine araştırma yapmak için yollar. Ortaya son derece ilginç ve karmaşık, girişken ve küstah, mağrur ve sefil, başarılı ve mutsuz, aşk isteyen, ama kendisi sevmekten aciz bir kişilik çıkacaktır. Efsanevi malikanesi Xanadou’da yıllar boyu biriktirdiği dünyanın her yerinden gelen binlerce obje sanki alıp da oynanmayan ve kullanılmayan oyuncaklar gibidir. O eşyalar arasındaki Rosebud adlı kızak, saf ve temiz çocukluğunu ve o günlerdeki katıksız mutluluğunu temsil etmektedir. (Dorsay, 2004: 92-3).

Atilla Dorsay’ın değerlendirmesinden de anlaşılacağı üzere her iki karakter de zenginliklerine rağmen, yalnız, mutsuz ve aradıkları sevgiyi bulamayan, duygusal açıdan ağır travmalar yaşamış kişiliklerdir. Genç yaşta Amerikan Rüyasını yaşamaya başlamışlar, ancak bu rüya zamanla kabusa dönüşmüştür. “Yurttaş Kane”de, ana karakterin geçmişini, çocukluğunu ve dönemdeki saflığı “rosebud” adlı bir kar kızıyla sembolleştirilirken, “Muhteşem Gatsby”de ise; “Küller Vadisi” ve “Yeşil Işık” mekan ve göstergelerle ana karakter ve yaşadığı çevre bağlamında sembolize edilmektedir.

SONUÇ

Sinema ve edebiyat; teknikleri, geçmişleri farklı sanat dalları da olsa, birisi binlerce yıllardır, diğeri de 100 yılı aşkın bir süredir insanoğlunu etkileyen değiştiren iki önemli olgudur. Biri yazılı olarak, diğeri de görsel ve işitsel olarak çeşitli türler çerçevesinde, sanatçıların toplumsal, tarihsel, kültürel, ekonomik ya da psikolojik bakış açılarını okurlarına / izleyicilerine aktarmaktadır. Ele aldıkları konular çoğu zaman hayali olsa da, binlerce yıllık sözlü kültürün masallar ve destanlar üzerinden yazılı kültüre aktarılmasıyla evrensel bir çok tema toplumsal belleklere yerleşmiştir. Artık günümüzde daha çok disiplinlerarası ya da kültürel çalışmalar başlıkları adı altında birçok kurmaca ya da gerçekçi

edebiyat eseri ve sinema filmi üzerinden bilimsel araştırmalar, okumalar ve çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Bu çalışmada ele alınan filmin uyarlandığı “Muhteşem Gatsby” adlı roman 1920’ler Amerikasını ekonomisiyle, dansıyla, müzikleriyle son derece başarılı bir gözlemci bakış açısıyla ele almaktadır. Genç yaşta zengin ve ünlü olan ana karakteri Jay Gatsby adlı gizemli bir kişilik üzerinden aslında Amerikan rüyası eleştirel bir yaklaşımla okuyucuya sunulmaktadır. Ana karakter tüm zenginliğine rağmen mutsuz ve yalnızdır. Yıllar önce terk etmek zorunda kaldığı sevgilisi zengin bir adamla evlenmiştir. Sırf eski sevgilisi Daisy’e yakın olabilmek için yaşadığı yere yakın bir malikane satın almıştır. Gatsby’nin yakın arkadaşı Nick Carraway’in anlatımıyla, cazın, arlistonun, paranın hakim olduğu bir dönem başarı bir biçimde betimlenmektedir.

Adı geçen romandan uyarlanan 2013 yılı yapımı “Muhteşem Gatsby” filmi her ne kadar kitaba sadık kalsa da sinema teknolojisinden ve yönetmenin hayal gücünden yola çıkılarak bazı farklılıklara sahip bir eserdir. Açılış ve final sahnelerinden başlayarak çeşitli görsel ve işitsel efektlerle, genç seyircilere ya da tarihe meraklı olmayan hedef kitleye filmi daha ilgi çekici hale getirmektedir. Bilhassa tempolu müziğe eşlik eden hareketli çekimler, hızlı kurgu, zaman zaman da anlatımı destekleyen ağır çekimler filmi görsel ve estetik açıdan farklılaştırmaktadır.

Film, hem anlatıcı olarak hem de Gatsby’nin arkadaşı olarak eserde yer alan, Nick Carraway’in bir psikoloji kliniğinde yazdığı hatıralarıyla ilerlerken günlüğe ait harfler çeşitli efektlerle seyirciye yansıtılırken bir anlamda sinema-edebiyat işbirliği yaşanmaktadır. Filmde izgisel olarak anlatılan bir yıllık dönemde Nick Carraway seyirci ile birlikte Jay Gatsby’nin ölümüne kadarki hayatına da tanıklık etmektedir. Gatsby’nin her şeye rağmen iyimserliği, aşkı ve sevgiyi arayışı bir koyda yanıp sönen bir deniz fenerinden yansıyan “yeşil ışık”la temsil edilmektedir. Bununla birlikte o dönemki zenginliğin ve ekonomik büyümenin sadece belli kesimlere ulaştığını ve onların tekelinde olduğunu bir çeşit “Araf” görevi gören “Küller Vadisi”, insanların zor şartlarda yaşadığı ve çalıştığı bir mekan olarak sıkça görsel gösterge olarak yansıtılmaktadır. Yine o bölgede yer alan ve bir doktora ait eski bir reklam tabelası üzerindeki göz ve gözlük görüntüleriyle bir tür denetim toplumu sembolize edilmektedir.

Sonuç olarak bir edebiyat uyarlaması olan 2013 yılı yapımı “Muhteşem Gatsby”, bir dönem filmi olmasına rağmen, kaynak romana büyük ölçüde sadık kalarak, bazı sinematografik ve teknik eklemelerle film araştırmaları açısından zengin veriler içermektedir. Söz konusu eserde, zaman zaman biçim içeriğin önüne geçse de, “Muhteşem Gatsby” evrensel temalar içeren başarılı bir melodram filmi olarak sinema tarihindeki yerini almaktadır.

KAYNAKLAR

Carringer, R. L. (1975). "Citizen Kane", "The Great Gatsby", and Some Conventions of American Narrative, *Critical Inquiry*, Vol. 2, No. 2, Winter, 1975, <http://www.jstor.org/stable/1342906>.

arliston (1994). *AnaBritannica* (Cilt 9, s.14). İstanbul: Ana Yayıncılık.

Dorsay, A. (2004). *100 Yılın 100 Filmi*. İstanbul: Remzi.

Fitzgerald, F.S. (2011). *The Great Gatsby*. İstanbul: Pergamino Publishing.

Fitzgerald, F.S. (2012) *Muhteşem Gatsby*. (ev. Can Yücel). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Great Gatsby and Citizen Kane, The. (2012, 2 Haziran).

<http://fblockamlitSeb.blogspot.com.tr/2012/06/great-gatsby-and-citizen-kane.html>. Erişim Tarihi: 27.02.2014

Jazz Age, The. (2014). http://www.ovtg.de_arbeit/englisch/gatsby/jazz_age.html. Erişim Tarihi: 14.03.2014.

Kinder, H., Hilgemann, W. (2006). Dünya Tarihi Atlası. (2.Cilt). (Çev: Leyla Uslu). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Luhrmann, B. (Yönetmen). (2013). Muhteşem Gatsby (Film).ABD. Warner.

Pinkerton, N. (2014, 14 Şubat). Film of the week: The Great Gatsby. <http://www.bfi.org.uk/news-opinion/sight-sound-magazine/reviews-recommendations/film-week-great-gatsby>. Erişim Tarihi: 26.02.2014.

Symbols in The Great Gatsby. (2014). http://www.ovtg.de_arbeit/englisch/gatsby/Symbols.html. Erişim Tarihi: 14.03.2014.

Wollen, P. (2004). Sinemada Göstergeler ve Anlam. (Çev. Zafer Aracagök, Bülent Doğan). İstanbul: Metis.

Yapp, N. (2005). Gettyimages 1920'ler, Fotoğraflarla 20.Yüzyılın Sosyal Tarihi. (Çev: Rahmi Ögdül). İstanbul: Literatür Yayıncılık.